

Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Polisens skjutvapen m.m.;

RPSFS 2012:14
FAP 104-2

beslutade den 30 mars 2012.

Utkom från trycket
den 13 april 2012

Rikspolisstyrelsen föreskriver följande med stöd av 11 § kungörelsen (1969:84) om användande av skjutvapen i polistjänsten, 3 § polisutbildningsförordningen (1999:740) och 13 § första stycket 3, 13 d § 5 samt 13 e § förordningen (1989:773) med instruktion för Rikspolisstyrelsen och meddelar följande allmänna råd.

Författningsbestämmelser och tillämpningsområde

1 § Bestämmelser om Polisens rätt att använda våld finns i 10 § polislagen (1984:387). Allmänna principer för polisingripande finns i 8 § polislagen.

I Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Polisens särskilda hjälpmedel vid våldsanvändning (FAP 933-1) finns närmare angivet vilka hjälpmedel som är tillåtna för Polisen vid våldsanvändning.

2 § I 28 § polislagen (1984:387) finns bestämmelser om dokumentation över ingripande som innebär användning av skjutvapen. Närmare bestämmelser om dokumentation enligt 27 och 28 §§ polislagen finns i Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation (FAP 100-2).

3 § Bestämmelser om rätt för en polis att använda skjutvapen finns i kungörelsen (1969:84) om användande av skjutvapen i polistjänsten.

4 § Bestämmelser om förvaring av Polisens skjutvapen finns i förordningen (1996:31) om statliga myndigheters skjutvapen m.m. och i Rikspolisstyrelsens föreskrifter om förvaring av tjänstevapen och ammunition (FAP 943-1).

5 § Bestämmelser om arbetsmiljöns beskaffenhet och om arbetsgivarens allmänna skyldigheter när det gäller att bl.a. förebygga att arbetstagare utsätts för ohälsa eller olycksfall i arbetet finns i 2 och 3 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160).

I arbetsmiljöförordningen (1977:1166) finns bestämmelser om anmälan till Arbetsmiljöverket vid dödsfall eller svårare personskada som drabbat arbetstagare.

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter om åtgärder mot våld och hot i arbetsmiljön (AFS 1993:02) finns bestämmelser för arbete där det kan finnas risk för våld eller hot.

6 § Denna författning gäller inte användande av skjutvapen för spridande av tårgas eller dylikt. Bestämmelser om tårgas finns i Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om användande av tårgas i polistjänsten (FAP 104-3) respektive Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om användande av tårgas i den särskilda polistaktiken (FAP 104-5).

7 § Denna författning gäller inte Polisens jaktvapen för avlivning av djur.

Allmänna råd

Polismyndigheten bör besluta lokala föreskrifter om användning av Polisens jaktvapen för avlivning av djur.

Tilldelning och skyldighet att bära skjutvapen

8 § Endast sådana skjutvapen som är godkända av Rikspolisstyrelsen får användas. Rikspolisstyrelsen beslutar också vilken ammunition och annan kompletterande utrustning till skjutvapen som får användas.¹

Utan hinder av första stycket andra meningen får polismyndigheten besluta om vilka bäranordningar till tjänstepistoler som får användas för dolt bärande till civil klädsel.

Allmänna råd

Med annan kompletterande utrustning till skjutvapen avses all utrustning som används direkt till vapnet, t.ex. kolvplattor, vapenlampor, hölster och andra bäranordningar.

9 § Ett skjutvapen får tilldelas endast den som:

- är polis,
- inom 12 månader innan tilldelningen med godkänt resultat avlagt ett sådant kompetensprov som avses i 27 § andra stycket eller inom samma tid avlagt kompetensprov inom polisprogrammet, och
- i sin tjänsteutövning är i behov av skjutvapnet.

Allmänna råd

Behov av skjutvapen har den polis som regelbundet eller tillfälligt tjänstgör i yttre tjänst eller i inre tjänst där det av säkerhetsskäl är motiverat att bära skjutvapen. Exempel på verksamhet i inre tjänst där det av säkerhetsskäl kan vara motiverat att bära skjutvapen är tjänst i reception dit allmänheten har tillträde, tjänst i andra lokaler dit allmänheten har tillträde eller bevakningsuppgifter.

10 § Polismyndigheten ska föra en förteckning över de poliser som har tilldelats skjutvapen.

¹Rikspolisstyrelsens förteckning över godkända särskilda hjälpmedel vid våldsanvändning inom Polisen, POL-109-3098/05.

11 § En polis ska under tjänstgöring bära det eller de skjutvapen som har tilldelats honom eller henne då han eller hon tjänstgör i yttre tjänst eller i sådan inre tjänst där det av säkerhetsskäl är motiverat att bära skjutvapen.

Bärande av förstärkningsvapen som tilldelats en polis som personlig utrustning ska dock föregås av ett beslut om medgivande till användande som sägs i 19 § första stycket.

Polismyndigheten får besluta om undantag från kravet på att bära skjutvapen i yttre tjänst om det finns särskilda skäl.

Allmänna råd

Med yttre tjänst avses i detta sammanhang all tjänstgöring utanför Polisens lokaler. Dit räknas dock inte utbildningsverksamhet, fysisk träning, konferenser, möten och liknande eller transporter till eller från sådan verksamhet.

Särskilda skäl kan föreligga i olika situationer där arbetsuppgifterna gör det olämpligt eller omotiverat att en polis bär skjutvapen. Beslutet ska föregås av en riskanalys avseende arbetsmiljökonsekvenser. Beslut om undantag från kravet på att bära skjutvapen i yttre tjänst kan avse en grupp av poliser eller en enskild polis.

12 § En polis får bära och använda endast skjutvapen, ammunition och annan kompletterande utrustning som har tilldelats honom eller henne.

13 § Om behovet att bära skjutvapen upphör ska polismyndigheten återta vapnet.

Användande

14 § Ett skjutvapen ska hanteras så att skott inte avlossas av våda och så att säkerheten inte heller i övrigt äventyras.

Skjutvapen, ammunition och kompletterande utrustning ska handhas på ett aktsamt sätt så att inte någon obehörig kommer åt dessa eller att dessa på något annat sätt går förlorade.

Allmänna råd

Aktsamhetskravet i andra stycket innebär att skjutvapnet, ammunition och kompletterande utrustning vid all tjänstgöring ska hållas under uppsikt och att skjutvapnet vid bärande förvaras i sin bärordning på ett därför avsett sätt. I kravet ingår också att regelbundet, särskilt efter ett ingripande eller en insats, kontrollera att skjutvapnet och dess bärordning är hela och sitter fast i avsett bälte, livrem eller plagg.

15 § En tjänstepistol får bäras med eller utan patron införd i patronläget. En polis ska ha genomfört övning och kompetensprov för det sätt han eller hon bär sin pistol. Pistolen ska bäras i sitt hölster. Hanen på pistolen får då inte vara spänd.

När förhållandena kräver höjd beredskap får pistolen bäras i handen. Patron ska då vara införd i patronläget. När förhållandena inte längre kräver höjd beredskap ska pistolen åter placeras i sitt hölster.

Ett förstärkningsvapen får bäras på det sätt som bäst främjar möjligheten till ett snabbt användande.

Med hänsyn till risken för vådaskott får avtryckarfingret läggas an mot avtryckaren och hanen på pistolen hållas spänd först när skottlossning bedöms vara omedelbart förestående.

En polis får sikta med skjutvapnet mot någon eller något i syfte att bevinga denne först när det finns förutsättningar för verkanseld eller varningsskott eller det finns skäl att anta att sådana förutsättningar kan komma att uppstå i situationen.

Under förflyttning med ett laddat skjutvapen ska särskild försiktighet iaktas. Ett förstärkningsvapen ska vara säkrat under förflyttning som inte sker under en pågående insats där det krävs att vapnet bärs i skjutställning.

En polis som behöver använda grepptekniker vid ett ingripande ska, om det inte medför allvarlig fara för polismannen själv, placera pistolen i sin bärarordning respektive säkra förstärkningsvapnet.

16 § Om det är möjligt, ska en polis ges instruktioner inför ett uppdrag där skjutvapen kan antas komma att användas. En polis som inte fått sådana instruktioner ska, om det är möjligt, kontakta det vakthavande befälet eller det polisbefäl som ansvarar för insatsen, för instruktioner om uppdraget och dess genomförande.

17 § Innan en polis använder ett skjutvapen ska polisen, om det inte framstår som olämpligt eller verkningslöst, klart ge till känna att han eller hon är polis och har för avsikt att skjuta.

Innan skott avlossas ska polisen, om det är möjligt, ha kontroll över skottfältet. Varningsskott ska om möjligt riktas så att skada inte uppstår.

Skjutning från eller mot ett fortskaffningsmedel i rörelse ska undvikas i det längsta och särskild försiktighet iaktas.

Allmänna råd

Skjutvapen är ett hjälpmedel som innebär en synnerligen kraftig våldsanvändning och som i princip är avsett för situationer där sådant våld måste användas som en yttersta utväg för att lösa en tjänsteuppgift.

Av kungörelsen (1969:84) om användande av skjutvapen i polistjänsten följer att varningsskott får avlossas endast om samtliga förutsättningar för verkningseld är uppfyllda.

Enligt 7 § kungörelsen om användande av skjutvapen i polistjänsten ska det vid skottlossning mot person eftersträvas att endast för tillfället oskadliggöra honom. Verkningseld bör därför om möjligt i första hand riktas mot benen.

Skott bör inte avlossas, om polisen inte själv ser den som skottet ska avlossas mot, och det är därför olämpligt att skjuta genom t.ex. en vägg eller en dörr.

Det bör beaktas att risken för att utomstående kan skadas vid skottlossning är särskilt stor när det finns risk för rikoschetter, när skjutavståndet är långt eller det råder dåliga siktförhållanden, såsom mörker, dimma, motljus eller regn.

Skjutning mot fordon i rörelse är förenat med avsevärda svårigheter och stora risker. Effekten på en bil av ett skott från en tjänstepistol är starkt begränsad, varför andra åtgärder för att stoppa bilen eller undgå faran bör väljas i första hand.

Skottlossning bör undvikas när det föreligger risk för stora skadeverkningar, t.ex. när förråd av brandfarliga, explosiva eller andra farliga ämnen kan träffas.

18 § Vapenvård eller övning med skjutvapen får ske endast på platser eller i lokaler som polismyndigheten har godkänt för sådana ändamål.

Utän hinder av första stycket får instruktörsledd övning med vapen som är tillfälligt eller varaktigt konverterade för övningsändamål ske på platser eller i lokaler som ansvarig instruktör anvisar.

Förstärkningsvapen

19 § Finns det anledning att anta att ett uppdrag kan leda till en situation som avses i 1–3 §§ kungörelsen (1969:84) om användande av skjutvapen i polistjänsten och bedöms den kunna bli särskilt riskfylld eller om det annars finns särskilda skäl, får länspolismästaren besluta att en eller flera poliser tilldelas och medges använda förstärkningsvapen. Beslutanderätten får överlåtas till annan i enlighet med vad som sägs i 4 § kungörelsen om användande av skjutvapen i polistjänsten.

Polismyndigheten får också, utöver de i första stycket nämnda situationerna, besluta om att tilldela poliser personliga förstärkningsvapen. Användning får ske endast efter beslut enligt första stycket.

Insatsledare vid Nationella insatsstyrkan och piketenheterna vid Polismyndigheterna i Skåne, Stockholms län och Västra Götaland får besluta om att förstärkningsvapen ska medföras till ett uppdrag som avses i första stycket.

Allmänna råd

Uppdrag som avses i 19 § är t.ex. spaning efter eller gripande av en särskilt farlig brottsling, som använt eller kan antas komma att använda skjutvapen. Eskortverksamhet, bevakning och säkerhet vid statsbesök eller andra motsvarande särskilda bevakningsuppdrag är andra exempel på sådana uppdrag.

Med medförande avses att vapen får tas ur förråd och transporteras med på sådant uppdrag som sägs i 19 §. Innan beslut om användande fattats ska sådant vapen förvaras i därför avsedd väska eller annat transportskydd.

20 § Ett beslut att poliser får tilldelas förstärkningsvapen enligt 19 § första stycket eller ett medgivande att poliser får använda sådana skjutvapen får

inte ges en generell utformning. Insatsen ska i möjligaste mån preciseras och de poliser som deltar ska pekats ut med namn eller som grupp. Beslutet eller medgivandet ska dokumenteras.

Allmänna råd

Syftet med utpekandet är främst att säkerställa att endast poliser med kompetens och kunskap om bruk av förstärkningsvapen tilldelas eller använder ett sådant vapen.

Bärande och användande av skjutvapen under ledig tid

21 § Polismyndigheten får besluta att en polis, under ett polismästerskap i skytte, vid övning inför en sådan tävling eller vid övning för tjänsten, får bära och använda det skjutvapen han eller hon har tilldelats.

I beslutet ska det närmare anges under vilka förutsättningar vapnet får användas.

Allmänna råd

Ett beslut enligt 21 § bör vara tidsbegränsat.

22 § Om det föreligger synnerliga skäl får länspolismästaren besluta att en polis under ledig tid får bära det skjutvapen han eller hon har tilldelats. Beslutet ska föregås av en noggrann prövning av behovet.

Synnerliga skäl kan föreligga om en polis är utsatt för ett allvarligt hot med anledning av tjänsten. Prövning av behovet ska då omfatta den riskanalys som ska göras i enlighet med Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om särskilt personsäkerhetsarbete m.m. (FAP 480-1) samt vilka alternativa åtgärder som kan vidtas. Innan beslutet fattas ska samråd ske med den verksamhetsskyddschef, personsäkerhetsansvarige eller motsvarande som ansvarar för polismyndighetens lokala personsäkerhetsarbete. Behovet ska fortlöpande följas upp och bedömas.

Skjutvapnet får användas endast under de förutsättningar som anges i 1 § kungörelsen (1969:84) om användande av skjutvapen i polistjänsten.

Beslutanderätten får överlåtas till någon annan enligt vad som anges i arbetsordning, tjänsteföreskrift eller särskilt beslut.

Allmänna råd

Ytterligare vägledning för riskanalysen finns i Rikspolisstyrelsens riktlinjer för polisiära riskanalyser vid våld på individnivå.

23 § Om en polis, som har medgetts rätt att bära ett skjutvapen enligt 22 §, har sin bostad i eller mer än tillfälligt vistas inom ett annat polisdistrikt än det där han eller hon är anställd, ska den beslutande polismyndigheten underrätta den andra myndigheten om beslutet.

24 § Beslut enligt 21 och 22 §§ ska dokumenteras.

Bestämmelserna i 21–23 §§ reglerar inte om eller hur ett skjutvapen får eller ska förvaras i t.ex. bostaden mellan två arbetspass. För all förvaring av Polisens skjutvapen gäller bestämmelserna i förordningen (1996:31) om statliga myndigheters skjutvapen m.m. och i Rikspolisstyrelsens föreskrifter om förvaring av tjänstevapen och ammunition (FAP 943-1).

Rapportering

25 § När en polis har avlossat skott med avsikt eller av våda ska polisen underrätta närmaste förman så snart det kan ske. Även vakthavande befäl ska underrättas. Har det förekommit varningsskott eller verkningseld mot person ska länspolismästaren, eller annan enligt vad som anges i arbetsordning eller tjänsteföreskrift, underrättas omedelbart.

26 § Omständigheterna vid ingripandet, anledningen till att våldsanvändning var nödvändig och skälen till att skjutvapen användes m.m. ska, oavsett annan dokumentation i ärendet, dokumenteras utförligt på formulär *Rapport – särskilt hjälpmedel vid våldsanvändning* (RPS 104.5). Nämda rutin avser även sådant användande av skjutvapen som innebär att vapnet riktats mot någon person för att betvinga denne.

Enligt 8 § kungörelsen (1969:84) om användande av skjutvapen i polis-tjänsten ska en polis som använt skjutvapen lämna en rapport om händelsen till myndighetens chef, vilket fullgörs genom att rapporten överlämnas till det befäl som granskar densamma.

Det granskande befälet ansvarar för att dokumentationen är fullständig och korrekt samt att den avrapporterande polisen får en direkt återkoppling, om avrapporteringen är bristfällig. Det granskande befälet ansvarar också för att händelsen rapporteras till länspolismästaren.

Polismyndigheten ansvarar för att en kopia av rapporten snarast skickas till Rikspolisstyrelsen.

Utbildning

27 § Polismyndigheten ska i erforderlig utsträckning ge poliserna funktionsinriktad utbildning i handhavande av skjutvapen i enlighet med av Rikspolisstyrelsen beslutad utbildningsplan. Utbildningen ska avse både skjutvapen som har tilldelats polisen som personlig utrustning och förstärkningsvapen. En polis behöver dock inte utbildas i eller avlägga kompetensprov för ett förstärkningsvapen som polismyndigheten inte avser att tilldela honom eller henne.

Polismyndigheten ska genom ett kompetensprov årligen kontrollera att poliserna uppfyller de krav som ställs i utbildningsplanen.

Utbildningen och kompetensprovet ska genomföras under ledning av en länsinstruktör som med godkänt resultat har genomgått central funktionsinriktad utbildning för vapeninstruktörer beslutad och anordnad av Rikspolisstyrelsen eller en instruktör som med godkänt resultat har genomgått funk-

tionsinriktad utbildning för vapeninstruktörer i enlighet med av Rikspolisstyrelsen beslutad kursplan.

28 § Om det har förflutit mer än 18 månader sedan en polis med godkänt resultat avlade kompetensprov för ett tilldelat skjutvapen, ska polismyndigheten återta skjutvapnet från honom eller henne.

29 § Polismyndigheten får medge undantag från 28 § om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl. Beslutet ska dokumenteras.

Allmänna råd

Ett undantag bör medges för högst en månad. Ett exempel på när ett undantag bör kunna medges är då en polis, som har återvänt från utlandstjänst, inte har haft möjlighet att avlägga kompetensprovet inom föreskriven tid.

30 § Vad som sägs i 25 och 26 §§ gäller inte när skjutvapen används i samband med utbildning. När vådaskott sker i samband med utbildning ska dock närmaste förman underrättas i enlighet med 25 § och avrapportering ske i enlighet med 26 §.

31 § Polismyndigheten ska årligen lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen om utfallet av kompetensproven och antalet återtagna skjutvapen enligt 28 §.

Lokala föreskrifter

Allmänna råd

Polismyndigheten bör i lokala föreskrifter reglera vem som får lämna ett sådant medgivande som sägs i 3 § andra meningen och 4 § kungörelsen (1969:84) om användande av skjutvapen i polistjänsten. Vid reglering av delegation bör särskild vikt läggas vid att beslutsfattare har tillfredsställande kompetens, utbildning och erfarenhet.

Övrigt

32 § Rikspolisstyrelsen får, om särskilda skäl föreligger, medge undantag från dessa föreskrifter.

Denna författning träder i kraft den 1 april 2012, då Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Polisens skjutvapen m.m. (RPSFS 2012:11, FAP 104-2) ska upphöra att gälla.

På Rikspolisstyrelsens vägnar

BENGT SVENSON

Martin Lundin
(Polisavdelningen)